

ANALIZA KREDITNOG RIZIKA PORTFELJA HRVATSKIH BANAKA

Puljiz, Manda

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:124:320862>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-20**

Repository / Repozitorij:

[REFST - Repository of Economics faculty in Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**ANALIZA KREDITNOG RIZIKA PORTFELJA
HRVATSKIH BANAKA**

Mentor:

prof.dr.sc. Roberto Ercegovic

Student:

Manda Puljiz

4126602

Split, svibanj, 2016.

SADRŽAJ:

1. UVOD	2
1.1. Definicija problema	3
1.2. Cilj rada	5
1.3. Metode rada	5
1.4. Struktura rada	6
2. POJAM KREDITNOG RIZIKA	7
2.1. Kreditni rizik u bankarskoj djelatnosti	8
2.2. Faktori kreditnog rizika	10
2.3. Upravljanje kreditnim rizikom	10
2.4. Regulacija kreditnog rizika.....	11
2.4.1. Odbor za upravljanje kreditnim rizikom.....	11
2.4.2. Odjel za upravljanje kreditnim rizikom	12
2.4.3. Odjeljenja za poslove komercijalnog bankarstva/kreditne poslove	13
2.5. Politika i procedure upravljanja kreditnim rizikom.....	14
3. ANALIZA RIZIČNOG PORTFELJA HRVATSKIH BANAKA	16
3.1. Rast plasmana i kreditni rizik	16
3.2. Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	17
3.3. Loši krediti.....	21
3.4. Problemi i kritički stavovi	22
4. KOMPARATIVNA ANALIZA S OSTALIM BANKARSKIM SUSTAVIMA	23
5. OČEKIVANI BUDUĆI TRENDOVI	27
5.1. Izloženost rizicima.....	27
5.2. Ublažavanje i smanjenje rizika.....	28
5.3. Buduće projekcije i očekivanja.....	29
6. ZAKLJUČAK.....	34
LITERATURA	35
PRILOZI.....	37

1. UVOD

Jednako kao i ostale financijske institucije, bankarski sektor znaju pratiti brojni problemi. Karakteristika svakog bankarskog posla su rizici koji se mogu objasniti kao mogućnost apsolutnog ili relativnog gubitka u odnosu na očekivanja u poslovanju banaka. Dakle, može se reći kako se, u svom poslovanju, banke svakodnevno susreću s rizicima te da svaki bankarski proizvod za sobom nosi određeni rizik.

U ovom radu pažnja je usmjerena na kreditne rizike portfelja hrvatskih banaka kojima su u svom poslovanju izložene putem rizičnih ulaganja i plasmana. Kreditni rizik je jedan od najvažnijih rizika poslovanja banaka odnosno nemogućnost realizacije potraživanja dužnika da na dan dospijeca u ugovorenom roku podmiri obvezu. Ova se vrsta rizika može odnositi na kredite, ali i druge kreditne instrumente.¹

Bitno je napomenuti kako spomenuta neizvjesnost odnosno rizici ovise i o razvijenosti financijskog tržišta neke države, strukturi financijskih posrednika, zakonskoj regulativi i dr. Stoga, sa aspekta hrvatskog bankarstva, kreditni rizik ima posebnu težinu, upravo zbog brojnih prevrtanja i problema u gospodarstvu. Ukoliko se osvrnemo desetak godina unazad te na nedavnu ekonomsku krizu, može se reći kako je taj period bio itekako poguban upravo za bankarski sektor u kojem su zabilježeni veliki gubici zbog velikih kreditnih izloženosti.

Kako bi se spomenuti problem rizika potpuno izolirao, ili barem sveo na najmanju moguću mjeru, u bankarskom sektoru potrebno je provesti određenu kontrolu i analizu cjelokupnog sustava upravljanja kreditnim rizikom, pomoću kojih bi se identificirali i kontrolirali oni ključni procesi u kojima rizici i nastaju.

¹ Vrijednosni papiri

1.1. Definicija problema

Banke su, sukladno prirodi svog poslovanja, izložene brojnim rizicima. Među njima, dominantnu poziciju ima upravo kreditni rizik i to zbog svog potencijalno značajnog utjecaja. Razumijevanje problematike kreditnog rizika, njegova procjena, praćenje i preuzimanje u prihvatljivim granicama, nužni su za uspješno odvijanje bankovne djelatnosti.

Iz navedenog proizlazi i potreba za istraživanjem i unapređenjem postojeće bankovne prakse u smislu razumijevanja njezinih rizičnih obilježja, utvrđivanja i klasifikacije kreditnog rizika, njegova mjerenja, kontrole i zaštite od istog.

Bez obzira na inovacije i konstantno napredovanje u pogledu kreiranja bankarskih proizvoda, ne smije se zanemariti činjenica da bankarski krediti kao zajedno sa svojom funkcijom i dalje prednjače svojom ulogom u cjelokupnom bankarskom poslovanju. Rast i širenje kreditnog poslovanja rezultira i rastom same banke, što predstavlja svojevrsan izazov za one banke koje su se opredijelile za brzi tržišni rast. Isto tako, "ako rast kreditnih aktivnosti ne podrazumijeva uspostavljenu kontrolu nad kreditnim rizicima, moguća je prekomjerna izloženost kreditnom riziku banke čime se može inducirati i aktivirati rizik likvidnosti, a to onda može dovesti do insolventnosti banke.² Nadalje, bitno je naglasiti kako je profitabilnost banaka jedno od preduvjeta za njezinu stabilnost, čija se stabilnost inicijalno dokazuje kroz njezino uspješno samofinanciranje.³

Kreditni rizik može se definirati kao specifična vrsta rizika koji nastaje pri ulaganju novčanih sredstava u financijske plasmane. Sastoji se od opasnosti da se uložena sredstva neće vratiti, da se neće vratiti u cijelosti, odnosno da se neće vratiti planiranom dinamikom. Nekolicina autora koja se bave spomenutom problematikom dala su svoja viđenja u definiranju ovog pojma. „Kreditni rizik je varijacija mogućih povrata koji bi se mogli zaraditi na financijskoj transakciji zbog zakašnjelog ili nepotpunog plaćanja glavnice i/ili kamate.”⁴ Ovakvim pojmovnim određenjem kreditnog rizika da se zaključiti o širini na koju se sam pojam odnosi, obzirom da obuhvaća i svaku financijsku transakciju banke koja producira potraživanje za glavicu i kamate.

² Jakovčević, D., Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu, TEB, Zagreb, 2000., str. 21.

³ Ercegovac, R., Kundić, A., Sadržaj i posljedice novog uređenja kredita u bankarstvu, Računovodstvo, revizija i financije, 8/11, 2011.

⁴ Jakovčević, D., Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu, TEB, Zagreb, 2000., str. 35.

Kreditni rizik ili rizik druge ugovorne strane određuje se kao vjerojatnost da dužnik ili izdavatelj financijskog sredstva neće biti sposoban platiti kamatu ili otplatiti glavnicu prema uvjetima utvrđenim u sporazumu o kreditiranju.⁵

Sve navedeno upućuje upravo na činjenicu da kreditni rizik ujedno znači i mogućnost odgođenog plaćanja ili čak neplaćanja uopće što svakako otežava regularno poslovanje banke. „Kreditni rizik je vjerojatnost da će aktiva banke, posebice njen kreditni portfelj, izgubiti na vrijednosti i možda postati bezvrijedan.”⁶

Kreditni rizici mogu biti osobni ili potrošački, zatim korporativni ili rizik poduzeća te državni rizik ili rizik zemlje. Izloženost banke kreditnom riziku posljedica je prethodno donesenih odluka o kreditnim poslovima koji u sebi mogu sadržavati veći ili manji stupanj kreditnog rizika. Stoga je od presudne važnosti za banku i za donositelje kreditnih odluka razumjeti rizična obilježja financijskih instrumenata, procijeniti razinu rizika imanentnog tim instrumentima i posljedično kontrolirati izloženost riziku kad je kreditna odluka već donesena i kredit odobren.⁷ Pri određivanju cijene bankovnih proizvoda, itekako treba dobro razumjeti kreditni rizik kako bi se u cijenu koju plaća klijent moglo uključiti i premiju rizika.

Osvrćući se na procjenu i mjerenje kreditnog rizika, naglašava se proporcionalan odnos standardne varijacije i rizika pojave nepovoljnih kredita. Jednako tako, očekivani povrat kredita ovisi i o rizičnosti klijenta, stoga je banka dužna ozbiljno pristupiti klasifikaciji klijenata na temelju razine izloženosti kreditnom riziku. Politike upravljanja kreditnim rizikom propisuju detaljan i formaliziran postupak procjene pojedinih izloženosti kreditnom riziku, definiranje ciljnih tržišta i kriterija prihvatljivosti, mjerenje, utvrđivanje, praćenje i kontrolu rizika na razini portfelja, postupke i smjernice za upravljanje portfeljem, jasnu komunikaciju između svih razina managementa i djelatnika u procesu upravljanja kreditnim rizikom te definiranje odgovornosti osoblja uključenih u nastanak i upravljanje kreditnim rizikom.⁸

Vrlo je bitno istaknuti kako se ”kreditni proces sastoji od procesa odobravanja plasmana, procesa praćenja plasmana analize kreditnog portfelja, postupanja s problematičnim plasmanima, sustava ranog otkrivanja povećanog kreditnog rizika te procesa klasifikacije plasmana prema stupnjevima različitosti.”⁹

⁵ Greuning, H., Brajovic Bratanovic, S., Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, MATE, Zagreb, 2006.

⁶ Jakovčević, D., Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu, TEB, Zagreb, 2000., str. 36.

⁷ Ibid.

⁸ Rose, P. S., Menadžment komercijalnih banaka. MATE, Zagreb, 2003.

⁹ Jakovčević, D., Jolić, I., Kreditni rizik, RRIF, Zagreb, 2013., str. 58.

Za banke su krediti najveći i najočitiji izvor kreditnog rizika, koji je ujedno i najznačajniji pojedinačni uzrok stečajeva pojedinih banaka, a razlog tome je što se više od 80 % bilance stanja banaka u načelu odnosi na taj aspekt upravljanja rizicima.

U skladu sa klasifikacijom Hrvatske narodne banke i dostupnim podacima, jasno je da banke u Hrvatskoj ostvaraju različite razine profitabilnosti. Ukoliko se uzme u obzir da je kreditni portfelj dominirajuća stavka u aktivama banaka, logično je postaviti pitanje jesu li neke od banaka financijski uspješnije zbog boljeg upravljanja kreditnim rizikom u odnosu na neke druge. Stoga je problem istraživanja ovog rada analizirati politike, načine i mjere upravljanja kreditnim rizikom hrvatskih banaka, koji mogu dovesti do različite strukture, kvalitete i profitabilnosti njihovog kreditnog portfelja.

1.2. Cilj rada

Temeljni cilj ovoga rada bio je na jednom mjestu sistematizirati najbitnije spoznaje o kreditnom riziku te utvrditi njegov utjecaj na cjelokupni portfelj hrvatskih banaka.

1.3. Metode rada

U svrhu istraživanja teorijske podloge ovog završnog rada korištene su znanstvene metode, analize i sinteze pomoću kojih se daju objašnjenja teorijskih pojmova. Nadalje, u radu su metode indukcije i dedukcije korištene za donošenje relevantnih zaključaka. Pomoću metode deskripcije objašnjeni pojedinačni pojmovi, a u formiranju različitih klasifikacija i podjela pomogle su metode klasifikacije, generalizacije i specijalizacije.

U istraživanju praktičnog dijela rada, korištene su povijesne metode za prikupljanje vremenskih podataka kretanja kreditnog rizika bankarskog portfelja Republike Hrvatske, a prikupljeni i navedeni podaci mogu se statistički obraditi pomoću statističke metode. Na taj se način, pomoću metode komparacije, mogu usporediti s podacima drugih država.

1.4. Struktura rada

Ovaj se završni rad sastoji od šest temeljnih cjelina. U uvodnom dijelu definiran je problem i cilj rada, zatim izvori i metode prikupljanja podataka, te sadržaj i struktura rada. Nadalje, u drugom su dijelu dane definicije kreditnog rizika, koji će poslužiti kao teorijska podloga u razumijevanju samog pojma kreditnog rizika u bankarskoj djelatnosti, kao i njegovog upravljanja i to kroz faktore koji ga određuju, njegovu regulaciju te politiku i procedure upravljanja.

Treći dio detaljno razrađuje analizu rizičnog portfelja hrvatskih banaka, dok je u četvrtom dijelu prikazana usporedba analize s ostalim bankarskim sustavima u svijetu. Kroz peti dio, prikazana su očekivanja budućih trendova. Na kraju rada, iznesen je osoban stav i zaključak zadane problematike rizičnog portfelja u bankama Hrvatske. Isto tako, u popisu literature navedeni su stručni izvori koji su bili od velike pomoći u izradi ovog rada kao i internetske stranice Hrvatske udruge banaka na kojima su pronađeni brojčani podaci o kretanju kreditnog rizika, uvršteni u tablice i grafikone prikazanih u popisu priloga.

2. POJAM KREDITNOG RIZIKA

Posljednjih godina vođenje financijskih institucija postao je težak, upravo zbog nesigurnosti koja vlada u okruženju. U odnosu na ranija razdoblja, kamatne stope su postale nestabilnije, zbog čega su i nastale značajne fluktuacije u zaradi na vrijednosti aktive i pasive financijskih institucija. Isto tako, nisu rijetki slučajevi neplaćanja kredita i drugih dužničkih instrumenata, zbog čega financijske institucije trpe određene gubitke. Upravljanju rizicima s kojima se financijske institucije susreću, danas se posvećuje sve veća pažnja, upravo zbog izražene oscilacije kamatnih stopa i većeg broja neplaćenih dugova.

Svakodnevno u svom poslovanju, većina banaka se neprekidno susreće s različitim vrstama rizika iz kojih mogu nastati negativni efekti na njihovo poslovanje. Zbog kompleksnosti i raznolikosti poslova banaka, u stručnoj literaturi se javljaju mnoge podjele i vrste bankarskih rizika. S obzirom na neiscrpan broj izvora rizika, podjela i klasifikacija rizika nije ni malo jednostavna. U pravilu se bankarski rizici mogu podijeliti na četiri osnovne kategorije, a to su financijski rizik, operativni, poslovni te rizik događaja.¹⁰ Rizik kojim je u svom poslovanju banka posebno izložena je svakako i kreditni rizik, koji se ubraja u grupu financijskih rizika, a predstavlja rizik mogućnosti nastanka negativnih efekata na financijski rezultat i kapital banke, kao rezultat neizvršavanja obveza dužnika prema banci.

Dakle, može se reći kako glavni izvor problema u bankama diljem svijeta predstavlja kreditni rizik, zbog čega je za banke i njihove supervizore od velikog značaja mjerenje, praćenje i njegova kontrola kao i utvrđivanje postojanja primjerene razine kapitala za pokriće spomenutih rizika i primjerena kompenzacija onih preuzetih.

Smatra se kako je kreditni rizik jedan od najvažnijih čimbenika koji utječe na zarade banaka i vrijednost financijskih instrumenata. Jednostavnije rečeno, svako zakašnjenje ili izostanak povrata ugovorene glavnice i kamata reducira stvarni dobitak banke te na taj način smanjuje njenu stvarnu vrijednost. Upravo zbog navedenih razloga kreditni rizik se može definirati kao “varijacija mogućih povrata koji bi se mogli zaraditi na financijskoj transakciji zbog zakašnjelog ili nepotpunog plaćanja glavnice i/ili kamate.”¹¹

¹⁰ Greuning H., Bratanović S., Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, Mate, Zagreb 2006., str. 3-4

¹¹ Jakovčević, D., Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu, TEB, Zagreb, 2000, str. 35.

Funkcija mogućnosti neplaćanja svakog pojedinačnog kreditnog dužnika je kreditni rizik i s njim povezana vjerojatnost gubitka za banku.¹² Iz tog se razloga banke koncentriraju na analizu kreditne sposobnosti dužnika kako bi procijenile mogućnost neplaćanja i razdvojile dužnike s prihvatljivim rizikom od onih kritičnih.

U svojoj biti kreditni rizik je širi pojam od rizika vezanog samo za kredite, jer se odnosi na svaku financijsku transakciju banke koja producira potraživanje za glavnice i kamate. „U najužem smislu kreditni rizik se može definirati kao mogućnost nastanka neke izvanredne okolnosti, koja može biti uzrokom nepovrata dijela ili čitavog pozajmljenog iznosa od strane kreditnog dužnika.“¹³ Posljedica takvog slučaja može biti gubitak imovine za banku, a time i smanjenje njezine ukupne vrijednosti. Stoga banka mora upravljati kreditnim rizikom koji predstavlja sustav mjera u pisanom obliku koje se primjenjuju u procesu koji počinje ponudom kredita i nastavlja se nizom faza sve do njegove otplate.

2.1. Kreditni rizik u bankarskoj djelatnosti

Kreditni rizik je zapravo rizik gubitka zbog neispunjavanja dužnikove novčane obveze prema kreditnoj instituciji.¹⁴ U suvremenoj bankarskoj djelatnosti, izloženost kreditnom riziku se mjeri procjenom očekivanog gubitka po određenoj investiciji na osnovi kvantitativne analize, pri čemu očekivani gubitak ovisi o trima čimbenicima:

- vjerojatnosti da suprotna strana neće podmiriti obvezu na ugovoreno vrijeme i način,
- svoti gubitka koja bi se ostvarila u slučaju da suprotna strana ne poštuje ugovor i
- potencijalne izloženosti banke neplaćanju na određeni datum u budućnosti.¹⁵

Zbog velike važnosti kreditnog rizika za banke potrebno je provoditi procjenu sposobnosti banke za procjenom, vođenjem, nadzorom, odobravanjem i naplatom kredita, jamstava i drugih kreditnih sredstava.¹⁶ Naime, banke koje imaju slab sustav upravljanja kreditnim rizikom i koje nemaju dostatnu rezervu brzo unovčivih instrumenata za održavanje

¹²Leko, V., Određivanje cijene kredita i kreditni rizik. Financijski i računovodstveni aspekti korporativnog upravljanja u profitnim i neprofitnim subjektima, Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, Zagreb, 2004.

¹³Tomić, D., Oblikovanje modela ocjene kreditne sposobnosti temeljem analize financijskih izvješća, Sveučilište u Splitu, Split, 2001., str. 121.

¹⁴Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine, br. 117/08., 74/09., 153/09., 108/12. i 54/13.

¹⁵Basel Committee in Banking Supervision, 2004., - <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>

¹⁶Brajović, Bratanović, S., van Greuning, H., Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, MATE, Zagreb, 2006.

likvidnosti, pouzdajući se u povrat kredita za podmirenje dospjelih obveza, najčešće se suočavaju s poteškoćama u održavanju likvidnosti.

Isto tako, aktualna događanja u svijetu, prije svega gospodarske krize, potaknule banke da paze na kreditni rizik svojih plasmana.¹⁷ Prema njima, kreditni rizik kojima je banka izložena vezan je za kvalitetu plasmana banke, odnosno za to hoće li plasmani banke biti vraćeni banci. Problem kreditnog rizika za banku je u tome što banka ne može predvidjeti budućnost i znati koji će krediti biti ili neće biti vraćeni. Banka daje kredite na neki rok i vjeruje da će svi krediti biti vraćeni, ali ponekad, zbog subjektivnih i objektivnih okolnosti, krediti koje je banka plasirala klijentu on ne može vratiti banci. S obzirom na to da je banka primila sredstva ona je obvezna prema svojim depozitarima vratiti ta sredstva bez obzira jesu li krediti vraćeni ili ne. Zbog postojanja bankovnih plasmana koji nisu adekvatno osigurani postoji mogućnost da se oni ne vrate u potpunosti banci. Kada dođe do situacije da se banka ne uspije u potpunosti naplatiti, ona takve loše plasmane mora podmiriti iz vlastite dobiti i vlastitog kapitala.

Kako bi se izbjegle takve situacije dioničari banke traže od uprave i menadžmenta banka da uspostave mehanizme kojima bi se održala stabilna dobit banke, izbjegao dodatni trošak zbog loših plasmana, odnosno osigurao povrat plasmana banke. Sukladno prethodno opisanoj situaciji, banka nastoji osigurati povrat sredstava na sljedeće načine: statističkim praćenjem i matematičkim modeliranjem karakteristika pojedinih klijenata, diferencijacijom proizvoda, te elementima osiguranja pojedinih plasmana.

Banke posežu rigoroznim politikama prilikom odabira klijenata i uvjetima za dobivanje kreditima kako bi osigurala vraćanje kredita. U onom trenutku kada klijent zatraži kredit od banke, banka se nalazi u situaciji neizvjesnosti, jer ne može odmah procijeniti hoće li klijent biti u mogućnosti vratiti kredit, odnosno ona ne može točno izračunati kolika je vjerojatnost povrata kredita koji će plasirati klijentu. Jedan od problema je i to što je očekivani povrat utemeljen na subjektivnoj distribuciji.

¹⁷ Gregurek, M., Vidaković, N., Bankarsko poslovanje, Effectus, Zagreb, 2013.

2.2. Faktori kreditnog rizika

Kreditni rizik izražen je kroz kvalitetu kreditnog portfelja banke, a najčešće ovisi o dva faktora. Prvu grupu čine vanjski faktori kao što su državna regulacija u gospodarstvu, prirodne nesreće i katastrofe, a koji mogu utjecati na pojavu i nastanak kreditnog rizika na pojedinim tržištima banke.

Nadalje, druga grupa je grupa internih faktora koji čine faktore subjektivne upravljačke diskrecije, a koje banka može kontrolirati i koji se reflektiraju u ponašanju kreditnih menadžera u pogledu razine poduzimanja kreditnog rizika. Njihove ključne determinante su, obujam kredita, kreditna politika te kreditni mix.

2.3. Upravljanje kreditnim rizikom

U bankarskom poslovanju upravljanje rizicima obuhvaća identifikaciju, mjerenje i procjenu. Rizika, a sve u cilju smanjenja njegovih negativnih efekata na financijski rezultat i kapital banke. Banka ima obvezu formirati posebnu organizacijsku jedinicu u čijem je opisu posla upravljanje rizicima. Također, dužna je propisati procedure za identificiranje, mjerenje i procjenu rizika, kao i upravljanje rizicima.

Jedna od glavnih aktivnosti banka je odobravanje kredita, a kako bi ostvarile zaradu, ti krediti moraju biti uspješno plasirani i u budućnosti u potpunosti otplaćeni. Kako bi se kreditni rizik umanjio, banka bi morala slijediti principe negativne selekcije i moralnog hazarda. Naime, negativna selekcija pojavljuje se prije nastanka transakcije, a predstavlja problem povezan asimetričnim informacijama.¹⁸ Isto tako, na tržištima kredita predstavlja problem jer su rizični klijenti ujedno i oni koji najčešće traže kredit. Jednostavnije rečeno, krediti za koje postoji najveća vjerojatnost da neće imati dobar ishod, istovremeno su i krediti koji će vjerojatno biti i odobreni. Osobe koje vrlo aktivno traže kredit su ujedno i potencijalno rizične osobe. Tako npr. postoje osobe koje vrlo često žele uzeti kredit upravo zato što unaprijed znaju da ga neće vratiti. Iako na tržištu postoje i nerizične osobe koje potražuju kredit, kreditori mogu donijeti odluku ne dati kredit nikome, budući da spomenuta negativna selekcija povećava prilike davanja zajmova s velikim kreditnim rizikom.¹⁹

¹⁸Kada jedna strana nema kompletno znanje o drugoj strani uključenoj u transakciju da bi mogla donijeti ispravnu odluku

¹⁹ Gertler M., Financial structure and Aggregate Economic Activity: An Overview, Journal of Money, Credit and Banking 1988.

Nadalje, nakon nastanka transakcije nastaje i tzv. moralni hazard. Drugim riječima, zajmodavac se upušta u rizik da će zajmoprimac odobrenim kreditom izvršiti neprihvatljive radnje koje smanjuju mogućnost vraćanja kredita. Upravo iz razloga što se igra tuđim novcem, kada zajmoprimac uzme kredit može se upustiti u veliki rizik koji ga uz velike koristi može, a i ne mora dovesti do bankrota. Budući da moralni hazard smanjuje mogućnost povrata kredita, zajmodavci se mogu odlučiti na ne davanje kredita.

2.4. Regulacija kreditnog rizika

U praksi je često da sve velike banke, funkcije upravljanja kreditnim rizikom razdvajaju od onih svakodnevnih poslova vezanih za odnose s klijentima i kreditne poslove. Upravljanje portfeljom rizičnih plasmana, s ciljem formiranja i održavanja onog stabilnog i profitabilnog portfelja, podrazumijeva odgovornost funkcije upravljanja kreditnim rizikom.

Za odnose banke s pojedinačnim korisnicima kredita, odgovorni su odjeli za kreditne poslove ili poslove komercijalnog bankarstva. Spomenuti odjeli osiguravaju nužnu kontrolu i ravnotežu koje bankama omogućuju formiranje i održavanje stabilnog i profitabilnog portfelja rizičnih plasmana koji se može oduprijeti cikličkim nepovoljnim kretanjima u ekonomskom okruženju. U narednim podcjelinama detaljnije će biti opisani načini na koji se ostvaruje odgovornost i regulacija svake od funkcija.

2.4.1. Odbor za upravljanje kreditnim rizikom

Sve banke moraju formirati Odbor za upravljanje kreditnim rizikom odnosno Kreditni odbor. On predstavlja tijelo koje donosi odluke te čini sastavni dio višeg bankarskog menadžmenta. Njegova funkcija sastoji se u održavanju i razvijanju stabilnog i profitabilnog kreditnog portfelja i rizičnih plasmana.

Članove ovog odbora imenuje Upravni odbor banke, s time da Kreditni odbor mora podnositi izvještaje Upravnom odboru. Na čelu Odbora je generalni direktor banke, zajedno s još najmanje četiri člana, uključujući i direktora Odjela za upravljanje kreditnim rizikom, više rukovoditelje Odjela za kreditne poslove, kao i direktora Odjela za upravljanje sredstvima i plasmanima čiji je zadatak da osiguranje financiranja kreditnih aktivnosti banke.

Zadaci višeg rukovoditelja Odjela za upravljanje kreditnim rizikom obuhvaćaju pripremu dnevnog reda za sjednice, pravovremenu dostavu dokumentacije prije održavanja sjednica, što članovima daje mogućnost uvida u pitanja o kojima će se raspravljati, kao i vođenje zapisnika sa sjednica koji uključuju raspravu i usvojene odluke. Odgovornosti ovog odbora obuhvaćaju:

- usvajanje politike i procedura upravljanja kreditnim rizikom, u pisanom obliku, uključujući njihove izmjene i dopune,
- imenovanje rukovoditelja Odjela za upravljanje kreditnim rizikom i Odjela za kreditne poslove,
- utvrđivanje postupka odobravanja kredita i postavljanje limita za odobravanje kredita određenim pojedincima u Odjelu za upravljanje kreditnim rizikom i Odjelu za kreditne poslove,
- usvajanje razine kreditnog eksponiranja u odnosu na pojedine korisnike kredita,
- usvajanje korektivne strategije s ciljem rješavanja i naplate problematičnih kredita,
- usvajanje programa kontrole kreditnog poslovanja, prijem izvještaja o kontroli kreditnog poslovanja, odluke o nužnim korektivnim mjerama,
- usvajanje standardne kreditne dokumentacije, kao i standardnih obrazaca koji se koriste na razini funkcija kreditnog poslovanja banke,
- utvrđivanje i usvajanje budžeta za program obuke zaposlenih u Odjelima za upravljanje kreditnim rizikom i kreditne poslove.

2.4.2. Odjel za upravljanje kreditnim rizikom

Odjel za upravljanje kreditnim rizikom, odnosno Kreditni odjel, snosi ukupnu odgovornost za formuliranje prijedloga Kreditnom odboru te provođenje njegovih odluka, te na taj način banka može održavati odgovarajuću kulturu kreditnog poslovanja. Kreditni odjel je konkretno odgovorno za:

- formuliranje kreditne politike i procedura koje podnosi na usvajanje Kreditnom odboru, pri čemu mora voditi računa o redovitom ažuriranju i usklađivanju poslovanja banke,
- postupanje u skladu sa metodologijom klasifikacije kredita koju propisuje Centralna Banka i vođenje računa o propisnom provođenju klasifikacija,

- efikasno funkcioniranje postupka odobravanja kredita i preporuke Kreditnom odboru u smislu postavljanja limita za odobravanje kredita za određene pojedince u Kreditnom odjeljenju i Odjeljenju za kreditne poslove,
- pravo drugog potpisa na preporukama i odobrenjima novih predloženih kredita i redovnoj analizi postojećih kredita,
- pravo drugog potpisa na preporukama i suglasnostima za korektivnu strategiju s ciljem rješavanja i naplate problematičnih kredita,
- formuliranje i provođenje programa kontrole kreditnog poslovanja, preporuke i odobrenja za poduzimanje neophodnih korektivnih mjera,
- nacrt standardne kreditne dokumentacije, prema odgovarajućim slučajevima, koja se podnosi na usvajanje Kreditnom odboru, radi daljeg korištenja u banci, nacrt standardnih obrazaca, stalno ažuriranje svih standardiziranih dokumenata i obrazaca u cilju usklađivanja s promjenama uvjeta,
- formuliranje i provođenje programa obuke u domeni kreditnog poslovanja na razini banke.

Zbog bržeg donošenja odluka bez dugotrajnih administrativnih procedura, predlaže se i tzv. linijska organizacijska struktura Odjela za upravljanje kreditnim rizikom. Direktor Odjela za upravljanje kreditnim rizikom treba biti član tima viših rukovoditelja banke. Direktor treba biti osoba sposobna za efikasnu komunikaciju na svim razinama, a treba posjedovati zavidno znanje o kreditnom poslovanju i obavljanju kreditnih poslova na tržištu. Zaposleni u Odjelu moraju biti kvalitetne i iskusne osobe koji su stekle ujedno i praktično iskustvo u Odjelima za kreditne poslove.

2.4.3. Odjeljenja za poslove komercijalnog bankarstva/kreditne poslove

Funkcija Odjela za kreditne poslove ili poslove komercijalnog bankarstva podrazumijeva upravljanje u domeni odnosa s klijentima banke, uključujući također one postojeće, ali i potencijalne klijente. Ovisno o veličini i razini razvoja banke, ova funkcija može se realizirati ili u jednom odjelu ili u njih nekoliko, kako u upravi tako i na nivou filijala banke.

Kada banka u svom razvoju postigne formiranje više odjela koji obavljaju ovu funkciju, podjela odgovornosti vrši se na temelju odjela koji se formiraju u filijalama, bilo u lokalnim upravama ili u onoj glavnoj. Također, odgovornost se vrši na temelju jedne ili više djelatnosti kojima se bave klijenti, npr. posebna odjeljenja za proizvodne, odnosno, poljoprivredne djelatnosti.

Poželjno je da se i u ovom slučaju primjenjuje linijska organizacijska struktura upravo zbog jednostavnije komunikacije i brzog donošenja odluka bez administrativnih procedura. Direktor Odjela treba biti član tima viših rukovoditelja banke, dok ostali zaposlenici banke, koji su odgovorni za njeno kreditno eksponiranje, trebaju dobro poznavati klijenta i njegovo poslovanje, što za banku predstavlja prednost u odnosu na konkurentne banka.

Poznavajući klijenta, banka postiže maksimum i to na način da postavlja zaposlenike zadužene za svaki određeni odnos s klijentima kao i svaki odnos banke po kreditnom poslu. Oni ovdje predstavljaju te su odgovorni za svaki od tih odnosa. Njihove odgovornosti obuhvaćaju:

- marketing proizvoda banke između postojećih i ciljnih klijentima,
- kontakt s klijentima i pregovore vezane za nove kreditne aranžmane,
- pripremu prijedloga novih kreditnih aranžmana koji se podnose zbog obavljanja postupka odobravanja kredita,
- pripremu i potpisivanje dokumentacije,
- redovnu analizu kreditnih rizika koji su u domeni njihove odgovornosti i podnošenje izvještaja o rezultatima iste u okviru postupka odobravanja kredita,
- praćenje kreditnog eksponiranja s ciljem odgovarajuće klasifikacije i rezerviranja,
- pravovremeno prepoznavanje znakova upozorenja koji ukazuju na to da klijent neće biti sposoban izvršiti svoje obveze prema banci te davanje preporuke da se odgovornost za daljnje postupke vezane za taj odnos prenese na Odjel za problematične kredite.

2.5. Politika i procedure upravljanja kreditnim rizikom

Sve bi banke, u pravilu, trebale imati definiranu politiku i procedure upravljanja kreditnim rizikom. Adekvatnu infrastrukturu upravljanja nužno je formirati prije nego što dođe do rasta poslovanja, što ujedno osigurava i njegovu kontrolu, jer se ona, ukoliko je već došlo do nekontroliranog rasta, mnogo teže uspostavlja.

Govoreći o kreditnim proizvodima, utvrđena kreditna politika i procedure, u pisanom obliku, pomoću koje se zaposleni na kvalitetan način upoznaju, predstavljaju ključni instrument upravljanja koji omogućuje kontrolirani rast rizičnih plasmana. Odgovornost Kreditnog odjela vođenje brige o tome da kreditna politika i procedure budu formulirane, redovno ažurirane, dostupne te adekvatno razumljive zaposlenicima.

Kada se govori o ograničavanju ili smanjenju kreditnog rizika, posebno treba voditi brigu o izloženosti banke prema velikim dužnicima. U novije vrijeme nadzor banke obično propisuje da ona ne smije investirati, odobravati velike kredite ili druge kreditne proizvode niti jednoj osobi iznad iznosa koji predstavlja unaprijed određeni postotak kapitala i rezervi banke.

Neke su zemlje uvele ograničenje izloženosti prema klijentu između 10 i 25% kapitala, međutim, u nekim zakonodavstvima ono može iznositi i 30-40%. Bazelski odbor za nadzor banaka predložio je minimum od 25%, s tendencijom smanjenja na 10%. Pitanje upravljanja velikim izloženostima uključuje također primjerenost bankarskih politika, prakse i procedura u prepoznavanju zajedničkog ili povezanog vlasništva, postojanje odgovarajućeg nadzora te podršku redovnih novčanih tokove. Posebno u situacijama kada se radi o velikim klijentima, banka mora obratiti pažnju na točnost podataka o dužniku. Događaje koji utječu na velike dužnike i njihovu uspješnost poslovanja, bez obzira da li dužnik svoje obveze podmiruje, zaposlenici banke moraju kontinuirano nadzirati.

Ukoliko spomenuti događaji počnu predstavljati razlog za brigu, potrebno je od dužnika inzistirati na dodatnim podacima. Ukoliko postoji ikakva sumnja da će dužnik teže podmiriti svoje obveze prema banci, potrebno je obavijestiti višu razinu upravljanja kreditnim rizikom te razviti alternativne planove u cilju rješavanja problema.

3. ANALIZA RIZIČNOG PORTFELJA HRVATSKIH BANAKA

Analitička provjera banaka jedan je od ključnih faktora održavanja stabilnosti i povjerenja u financijski sustav. Spomenuta procjena predstavlja složen proces u konkurentnom i promjenjivom tržišnom okruženju.

Osnovni izazov za banke je upravo promjenjivo okruženje u kojem one posluju, zbog čega je potrebno što ranije usvojiti sposobnosti upravljanja financijskim rizicima kako bi se održale u konkurenciji stranih banaka i podržavale ekonomski rast privatnog sektora.

Dakle, na kraju 2014. u Republici Hrvatskoj poslovale su 33 kreditne institucije, od čega je 27 banaka, jedna štedna banka te pet stambenih štedionica, u odnosu prethodnu godinu, kada su poslovale dvije institucije manje. U istom je razdoblju jedna banka otišla u stečaj, a jedna pripojena drugoj banci, iz čega se može vidjeti trend smanjenja kreditnih institucija.²⁰

Tijekom 2014. primljeni krediti ukupno su se smanjili za 12%, što je na razini smanjenja iz godine ranije, a čime se udio primljenih kredita u ukupnim izvorima financiranja banaka dodatno smanjio s 10,4% na 9,2%, a u ukupnim obvezama na 10,7%. Isto kao i prethodne dvije godine, ključan utjecaj na pad u 2014. imali su krediti primljeni od većinskih stranih vlasnika koji su se smanjili još smanjili za 30%, međutim taj je pad malo ublažen povećanjem kredita primljenih od ostalih stranih financijskih institucija. Istodobno, zahvaljujući povratu kredita ostalim financijskim posrednicima i kreditnim institucijama, banke su u manjoj mjeri smanjile zaduženost i prema domaćim sektorima (za 1,2%).

3.1. Rast plasmana i kreditni rizik

Prije nego novoodobreni kredit pokaže stvarnu kvalitetu, mora proći određeno vrijeme. U uzlaznim dijelovima njegovog ciklusa dolazi do prividnog poboljšanja pokazatelja kvalitete plasmana. Na vrhuncu kreditnoga ciklusa, problem mjerenja kreditnog rizika kulminira, u situacijama kada se u kreditnom portfelju nalazi najveći udio mladih kredita, a koji još ne pokazuju stvarni kreditni rizik.

²⁰ Hrvatska narodna banka, Bilten o bankama, Vol.15, No.28, Zagreb, 2015. <https://www.hnb.hr/documents/20182/623991/hbilten-o-bankama-28.pdf/dd31c773-9618-4284-b834-c6c153c830b5>

Ulaskom kreditnoga ciklusa u silaznu fazu započinje sve sporiji prirast novih kredita, dok sve više starijih kredita iz uzlazne faze počinje pokazivati stvarni kreditni rizik. Iz tog se razloga smatra kako se tek nakon dva do tri pravilna kreditna ciklusa može donijeti zaključak o kreditnom riziku koji još ne pokazuju pravi karakter tijekom uzlaza i vrhunca ciklusa.²¹

3.2. Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze

Govoreći o ukupnoj izloženost kreditnom riziku treba reći kako se ona sastoji se plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza. Plasmani su podijeljeni u portfelj kredita i potraživanja i u portfelj financijske imovine koja se drži do dospijeca.

Unutar spomenutih portfelja financijske imovine razlikuju se različiti instrumenti, primjerice krediti, depoziti, obveznice, trezorski zapisi, a unutar preuzetih izvanbilančnih obveza garancije, okvirni krediti i slično.

Tablica 1: Klasifikacija plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza banaka po rizičnim skupinama

Rizična skupina/podskupina	XII. 2012.			XII. 2013.			XII. 2014.		
	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezerviranja	Pokrivenost (%)	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezerviranja	Pokrivenost (%)	Plasmani i preuzete izvanbilančne obveze	Ispravci vrijednosti i rezerviranja	Pokrivenost (%)
A	378.979,1	3.418,1	0,9	369.289,2	3.326,4	0,9	365.613,1	3.363,4	0,9
B-1	18.812,4	2.608,7	13,9	19.330,6	3.055,0	15,8	15.728,9	2.364,5	15,0
B-2	13.703,7	6.346,6	46,3	15.913,8	7.500,3	47,1	19.774,4	9.768,0	49,4
B-3	2.839,8	2.290,3	80,6	4.339,3	3.547,4	81,8	5.559,4	4.615,6	83,0
C	7.630,9	7.629,7	100,0	8.991,4	8.972,1	99,8	10.022,5	10.020,4	100,0
Ukupno	421.965,9	22.293,4	5,3	417.864,4	26.401,2	6,3	416.698,2	30.131,8	7,2

Izvor: HNB, Bilten o bankama, Vo.15, No.28, Zagreb, 2015.- <https://www.hnb.hr/>

²¹ Božić, J., Ognjenović, Đ., Šonje, V., Projekt za Hrvatsku udruhu banaka: Regulacijsko opterećenje banaka u sedam zemalja srednje Europe - završni izvještaj, Zagreb, 2005. <http://www.arhivanalitika.hr/dat/IRO%20Metodologija.pdf>

Ukupni plasmani i preuzete izvanbilančne obveze, koji su izloženi kreditnom riziku²⁰ te u skladu s propisima o klasifikaciji podliježu raspoređivanju u rizične skupine, na kraju 2014. iznosili su 416,9 mlrd. kuna (Tablica 3.6.). Ukupni plasmani i preuzete izvanbilančne obveze smanjili su se za 1,0 mlrd. kuna (0,2%), u odnosu na kraj 2013. najviše zbog smanjenja iznosa danih kredita. Na ukupno kretanje, u manjoj mjeri, utjecalo je i smanjenje ulaganja u vrijednosne papire raspoređene u portfelj financijske imovine koja se drži do dospelosti te smanjenje potraživanja na osnovi prihoda.

Istodobni porast depozita i izvanbilančnih obveza djelomice je ublažio utjecaj navedenih kretanja na promjenu ukupnih plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza. Opadanje kvalitete ukupnih plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza nastavilo se, a ključni utjecaj na slabljenje kvalitete imao je daljnji rast gubitaka u kreditnim portfeljima banaka te slaba kreditna aktivnost koja je dovela do smanjenja kreditnog portfelja. Udio djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih plasmana i izvanbilančnih obveza u ukupnima porastao je s 11,6% na kraju 2013. na 12,2% na kraju 2014.

Tijekom 2014. godine svi su se domaći sektori razduživali, a rezultat toga smanjenje je ukupnog iznosa danih kredita za 6,9 mlrd. kuna (2,4%). Trgovačka društva imala su vodeću ulogu u procesu razduživanja, a velik utjecaj na ukupno kretanje imalo je i smanjenje kredita financijskim institucijama.

Pritisnut recesijom, sektor stanovništva nastavio se razduživati šestu godinu zaredom, posebno na temelju dugoročnih zaduženja za kupnju nekretnina ili pokretne imovine, a jedini oblik zaduženja stanovništva koji se nadalje povećava jesu gotovinski nenamjenski krediti. Za razliku od 2013., u 2014. smanjili su se i krediti državnim jedinicama, a jedini sektor kod kojeg je ostvaren rast bruto kredita jesu nerezidenti. Zbog malog udjela nerezidenata u sektorskoj strukturi danih kredita, spomenuto povećanje nije imalo veći utjecaj na razinu ukupnih kredita.

Portfelj financijske imovine koja se drži do dospelosti smanjio se u 2014. za 5,6%, pretežito zbog manjih ulaganja u mjenice. Smanjila su se i potraživanja banaka na osnovi prihoda (7,8%), a budući da navedeni oblici plasmana u strukturi ukupnih plasmana i izvanbilančnih obveza imaju vrlo mali udio, njihova promjena nije imala znatniji utjecaj na ukupno kretanje.

Tablica 2: Dani krediti banaka

Izvor: HNB, Bilten o bankama, Vo.15, No.28, Zagreb, 2015.-<https://www.hnb.hr/>

	XII. 2012.		XII. 2013.			XII. 2014.		
	Iznos	Udio	Iznos	Udio	Promjena	Iznos	Udio	Promjena
Kredit								
Državne jedinice	37.720,1	13,3	43.460,8	15,2	15,2	43.017,4	15,5	-1,0
Trgovačka društva	107.997,5	38,0	107.989,4	37,6	0,0	104.781,2	37,7	-3,0
Stanovništvo	126.198,0	44,5	123.595,3	43,1	-2,1	122.346,5	44,0	-1,0
Stambeni krediti	59.235,9	20,9	57.629,7	20,1	-2,7	56.127,3	20,2	-2,6
Hipotekarni krediti	3.073,7	1,1	3.007,4	1,0	-2,2	2.843,3	1,0	-5,5
Kredit za kupnju automobila	3.174,9	1,1	2.162,6	0,8	-31,9	1.439,3	0,5	-33,4
Kredit po kreditnim karticama	3.941,2	1,4	3.834,6	1,3	-2,7	3.831,0	1,4	-0,1
Prekoračenja po transakcijskim računima	8.611,7	3,0	8.353,5	2,9	-3,0	8.157,5	2,9	-2,3
Gotovinski nenamjenski krediti	36.436,4	12,8	37.229,0	13,0	2,2	39.123,4	14,1	5,1
Ostali krediti stanovništvu	11.724,3	4,1	11.378,5	4,0	-3,0	10.824,7	3,9	-4,9
Ostali sektori	11.990,1	4,2	11.822,1	4,1	-1,4	9.784,8	3,5	-17,2
Ukupno	283.905,6	100,0	286.867,6	100,0	1,0	279.929,8	100,0	-2,4
Djelomično nadoknadivi i potpuno nenadoknadivi krediti								
	0							
Državne jedinice	68,2	0,2	47,4	0,1	-30,6	47,4	0,1	0,1
Trgovačka društva	26.952,3	68,1	30.542,9	67,8	13,3	32.248,3	67,0	5,6
Stanovništvo	11.977,6	30,3	13.755,2	30,5	14,8	14.718,9	30,6	7,0
Stambeni krediti	3.654,2	9,2	4.690,6	10,4	28,4	4.934,7	10,3	5,2
Hipotekarni krediti	732,7	1,9	894,1	2,0	22,0	929,1	1,9	3,9
Kredit za kupnju automobila	157,7	0,4	121,3	0,3	-23,1	92,7	0,2	-23,5
Kredit po kreditnim karticama	174,8	0,4	174,3	0,4	-0,3	157,7	0,3	-9,5
Prekoračenja po transakcijskim računima	1.280,5	3,2	1.241,9	2,8	-3,0	1.052,0	2,2	-15,3
Gotovinski nenamjenski krediti	3.297,5	8,3	3.522,3	7,8	6,8	3.807,8	7,9	8,1
Ostali krediti stanovništvu	2.680,2	6,8	3.110,8	6,9	16,1	3.745,0	7,8	20,4
Ostali sektori	552,3	1,4	681,9	1,5	23,5	740,4	1,5	8,6
Ukupno	39.550,4	100,0	45.027,3	100,0	13,8	47.755,1	100,0	6,1
Ispravci vrijednosti djelomično nadoknadivih i potpuno nenadoknadivih kredita								
	0							
Državne jedinice	25,4	0,2	10,1	0,0	-60,2	11,7	0,0	15,4
Trgovačka društva	9.812,1	58,3	12.596,9	60,6	28,4	15.714,9	61,6	24,8
Stanovništvo	6.690,5	39,7	7.790,8	37,5	16,4	8.273,8	32,4	6,2
Stambeni krediti	1.257,3	7,5	1.848,7	8,9	47,0	2.161,0	8,5	16,9
Hipotekarni krediti	213,8	1,3	338,8	1,6	58,5	439,1	1,7	29,6
Kredit za kupnju automobila	124,9	0,7	99,2	0,5	-20,6	76,3	0,3	-23,1
Kredit po kreditnim karticama	161,2	1,0	161,3	0,8	0,0	147,1	0,6	-8,8
Prekoračenja po transakcijskim računima	1.205,3	7,2	1.181,9	5,7	-1,9	1.001,4	3,9	-15,3
Gotovinski nenamjenski krediti	2.455,3	14,6	2.641,2	12,7	7,6	2.660,7	10,4	0,7
Ostali krediti stanovništvu	1.272,7	7,6	1.519,7	7,3	19,4	1.788,2	7,0	17,7
Ostali sektori	305,2	1,8	390,4	1,9	27,9	479,4	1,9	22,8
Ukupno	16.833,1	100,0	20.788,2	100,0	23,5	24.479,8	100,0	17,8

Oprez banaka prema riziku bio je manje naglašen kod preuzimanja izvanbilančnih obveza prema klijentima nego kod plasmana, te su nakon tri uzastopne godine smanjivanja u 2014. banke povećale svoje izvanbilančne obveze za 2,7 mlrd. kuna (5,3%). Promatranjem sektorske strukture izvanbilančnih obveza vidljivo je kako je ključan utjecaj na ukupno kretanje imalo povećanje tih obveza prema trgovačkim društvima (2,4 mlrd. kuna ili 8,4%),

osobito prema javnim trgovačkim društvima, prema kojima su banke preuzele za 1,8 mlrd. kuna (50,5%) veći iznos izvanbilančnih obveza nego na kraju godine ranije. Uglavnom se radilo o povećanju okvirnih kredita i preuzetih obveza financiranja javnih trgovačkih društava, a prema ostalim trgovačkim društvima banke su izvanbilančnu izloženost najviše povećale na osnovi izdanih garancija. Za ukupno 0,6 mlrd. kuna (2,9%), najviše na osnovi revolving kredita i okvirnih kredita, banke su povećale i izvanbilančne obveze prema sektoru stanovništva. Promjene iznosa preuzetih obveza prema ostalim sektorima nisu u većoj mjeri utjecale na ukupno kretanje izvanbilančnih obveza.

Veća sklonost banaka manje rizičnim plasmanima vidi se i u povećanju iznosa danih depozita, koji je u odnosu na kraj 2013. porastao za 3,7 mlrd. kuna ili 5,6%. Cjelokupno povećanje depozita odnosilo se na depozite u stranim financijskim institucijama, ponajviše u stranim bankama različitim od banaka majki, a depoziti kod HNB-a i domaćih kreditnih institucija smanjili su se. Zahvaljujući povećanju depozita u inozemstvu, banke su na kraju 2014. imale dobru pokrivenost deviznih obveza deviznim potraživanjima (22,4%).

Opisana kretanja pojedinih oblika plasmana te preuzetih izvanbilančnih obveza utjecala su na blage promjene u njihovoj strukturi. Najveća od njih odnosila se na udio kredita, koji se u promatranom jednogodišnjem razdoblju smanjio za 1,5 postotnih bodova. Unatoč smanjenju visine i važnosti, dani krediti zadržali su dominantnu ulogu u ukupnim plasmanima i izvanbilančnim obvezama banaka (67,1%).

Drugi najveći izvor kreditnog rizika bankama i dalje su dani depoziti, s udjelom u ukupnim plasmanima i preuzetim izvanbilančnim obvezama od 16,9%, što je neznatno veći udio nego na kraju 2013. Porastao je i udio preuzetih izvanbilančnih obveza, na koje se na kraju 2014. odnosilo 12,9% ukupne izloženosti kreditnom riziku. Izostali rast novoodobrenih kredita te starenje postojećeg portfelja u uvjetima nepovoljnih gospodarskih kretanja koja otežavaju naplatu potraživanja, ključni su činitelji pogoršavanja kvalitete plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza u 2014.

Način ublažavanja tih pritisaka na rast potraživanja koja neće moći biti naplaćena u cijelosti bio je nastavak aktivnosti kupoprodaje, kojima su se banke u 2014. oslobodile dijela nenaplativih potraživanja te su prenijele više od 1,2 mlrd. kuna plasmana. Veći dio tog iznosa odnosio se na sektor stanovništva, pa je utjecaj kupoprodaje bio znatniji na kretanje i kvalitetu portfelja kredita stanovništvu.

Stopa rasta potraživanja koja neće moći biti naplaćena u cijelosti u 2014., odnosno stopa rasta ukupnih plasmana i izvanbilančnih obveza razvrstanih u rizične skupine B i C time se usporila i iznosila je 4,5%. Zbog razduživanja klijenata banaka i pogoršavanja postojećeg portfelja kredita, potraživanja koje banke uobičajeno procjenjuju najkvalitetnijima te raspoređuju u rizičnu skupinu A istodobno su se smanjila za 0,9%. U odnosu na 2013., opisana kretanja po rizičnim skupinama dovela su do povećanja udjela djelomično nadoknadivih plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza (rizična skupina B) te potpuno nenadoknadivih plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza (rizična skupina C) u ukupnima na 12,2%.

Na i dalje prisutne spore procese naplate upućuju pokazatelj otežane naplate potraživanja banaka koji je daljnji rast dospjelih nenaplaćenih potraživanja te pogoršana starosna struktura dospjelih potraživanja. Kupoprodaja plasmana usporila je rast dospjelih potraživanja na 1,3%, a cjelokupno povećanje iznosa odnosilo se na potraživanja kod kojih je proteklo više od jedne godine od dana dospijeca. Pod utjecajem starenja potraživanja i seljenja u više vremenske razrede, posebno visokim stopama porasla su potraživanja nepodmirena više od tri do pet godina i od pet do deset godina. Od ukupno 32,8 mlrd. kuna dospjelih potraživanja banaka po plasmanima čak 24,9 mlrd. kuna ili 76,0% bilo je dospjelo na naplatu duže od jedne godine, a najveći iznos dospjelih potraživanja na kraju 2014. nalazio se u razredu dospelosti između tri do pet godina (25,7%). Najveći izvor rasta ukupnih dospjelih potraživanja u 2014. bili su krediti za obrtna sredstva i investicije te stambeni krediti.

3.3. Loši krediti

Rastom kredita u Republici Hrvatskoj i zaustavljanjem rasta onih loših kredita poduzećima, rujna 2014. godine, zabilježena je stagnacija udjela loših kredita stagnira. Naime, u spomenutom se razdoblju rast loših kredita usporio i pratio rast ukupnih kredita, stoga je udio loših kredita ostao stabilan, na što je najveći utjecaj imao porast udjela kredita odobrenih državnim jedinicama u ukupnim kreditima, a to je dovelo do porasta ukupnih kredita uz stabilan iznos loših kredita.

Nadalje, kod trgovačkih društava iznos loših kredita prestao je rasti, pa je početkom 2015. godine porast kredita tom sektoru doveo do pada udjela loših kredita. Nasuprot tome, loši krediti stanovništva i njihov udio u ukupnim kreditima nastavljaju rasti. Naime, kao posljedica takvih kretanja, ukupan udio loših kredita na kraju ožujka 2015. godine iznosio je

17,1%, dok je kod sektora poduzeća on iznosio 30,6%, a kod stanovništva 12,2%. Na kraju spomenutog razdoblja, pokrivenost ukupnih loših kredita iznosila je 52,0%.²²

Baš kao i na kvalitetu kreditnog portfelja, najveći utjecaj na rast pokrivenosti loših kredita i dalje ima sektor trgovačkih društava kod kojega, od kraja 2010. godine, raste i pokrivenost loših kredita. Također, pokrivenost loših kredita kod sektora stanovništva, od kraja 2013. godine, zadržala se i sad se nalazi u rasponu od 56% do 58%, no, ipak, razlike u kvaliteti kreditnog portfelja između banaka nastavljaju rasti, a proizlaze iz razlika u njihovoj strukturi, odnosno nemogućnosti određenih banaka da diversificiraju kreditni portfelj.

U praksi se najčešće rješavanje pitanja loših kredita i dalje odvija preko pojedinačnih prodaja dijelova portfelja loših kredita. Aktivnosti rješavanja pitanja loših kredita koje su do sada poduzete, rezultirale su znatno manjim opterećenjem kapitala banaka lošim kreditima. Tako bi npr. na kraju ožujka 2015. godine, bez aktivnosti prodaja kredita, udio nenaplativih kredita iznosio oko 19,8%. Međutim, potrebno je istaknuti da se oko 70% svih aktivnosti rješavanja pitanja loših kredita odnosi na prodaju povezanom poduzeću, dok je udio onih tržišnih rješenja koja bilježe rast u 2014. godini, i dalje razmjerno skroman.²³

3.4. Problemi i kritički stavovi

Upravo globalna ekonomska kriza pružila je priliku za temeljito restrukturiranje pristupa rizicima i regulacije financijskog sustava. Sporazum Basel III ima dva glavna cilja, a to su jačanje globalnog bankarskog sustava s ciljem promicanja elastičnog bankarskog sektora, te poboljšavanje sposobnosti bankarskog sektora da apsorbira šokove koji proizlaze iz financijskog i ekonomskog stresa, a sve to kako bi se smanjilo prelijevanje rizika iz financijskog sektora u realnu ekonomiju.

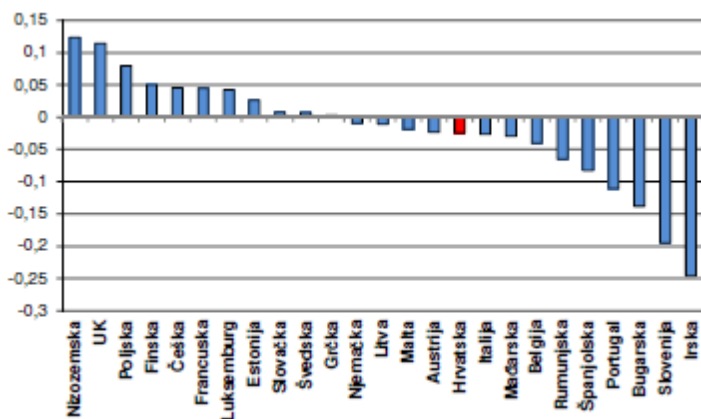
²²Hrvatska Narodna banka, Financijska stabilnost, Vol.8 No.15, <http://old.hnb.hr/publikac/financijska%20stabilnost/h-fs-15-2015.pdf>

²³ Ibid.

4. KOMPARATIVNA ANALIZA S OSTALIM BANKARSKIM SUSTAVIMA

Budući da je Republika Hrvatska članica EU, bitno je dati usporedbu s bankama u drugim zemljama EU, kako onima u Eurozoni, tako i onima izvan nje. Bez obzira na postojanje različitih izvora informacija, u Hrvatskoj udruzi banaka smatra se kako ne postoji centralno mjesto na kojemu bi se na pregledan i jednostavan način moglo pristupiti glavnim pokazateljima o poslovanju banaka u Hrvatskoj. U ovom će poglavlju biti predstavljena usporedba rizika i kapitalizacije banaka s posebnim naglaskom na kvalitetu i klasifikaciju kreditnog portfelja Hrvatske s drugim državama.

Dolaskom financijske krize došlo je i do rasta nenaplativih kredita u cijelom svijetu. S njihovim velikim udjelima najprije su bile suočene razvijene zemlje, da bi nakon određenog vremena, njihov dramatičan rast došao i u zemljama srednje i istočne Europe. U to doba, pretjerana kreditna aktivnost banaka te prividni manji kreditni rizik, doveli su do povećanja rizika bankarskih sustava. Nakon krize, dolazi do porasta cijena nekretnina što je ujedno potaknulo i kreditnu aktivnost banaka, ali i velik rast ponude kredita. Sve navedeno, rezultiralo je kreditnim rizicima većih razmjera. Nakon razvoja krize i recesije, takva poslovna politika banaka dovela je do pojave velikih ranjivosti i nestabilnosti u bankarskome sektoru.²⁴

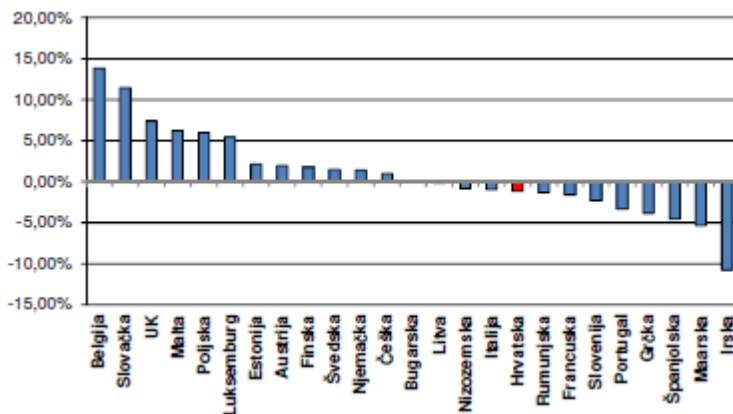
Slika 1: Stopa rasta kredita poduzećima u EU i Hrvatskoj

Izvor: Hrvatska udruga banaka, HUB Pregled 2/2015

²⁴ Popek Biškupec, P., Utjecaj makroprudencijalnih instrumenata na kreditnu aktivnost banaka u zemljama srednje i istočne Europe, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Vol.13, No. 2., 2015 file:///C:/Users/Ban/Downloads/ZEFZG5.pdf

Europska komisija je krajem 2014. godine objavila Izvještaj o napretku u financijskim reformama i uspostavi bankovne unije u EU. Radi se o vrlo korisnom dokumentu u kojem je na jasan način opisana kronologija nastanka i gradbeni elementi bankovne unije, te naglašen zadnji korak odnosno sporazum o jedinstvenom mehanizmu za rješavanje problema banaka u bankovnoj uniji (SRM).²⁵ Naime, preliminarnim dogovorom iz prosinca 2013. godine utvrđena su načela funkcioniranja SRM-a, iako neka važna tehnička pitanja nisu riješena. Dogovorom je utvrđeno da bi zajednički fond za oporavak i preustroj banaka trebao akumulirati sredstva u visini 1% osiguranih depozita (55 mlrd € prema aktualnom izračunu) u razdoblju od 10 godina, međutim nije utvrđeno kada će se i na koji način nacionalni podračuni u okviru fonda ukinuti, a fond prerasti u vrstu zajedničke blagajne članica bankovne unije.

Prema sporazumu Komisije, Parlamenta i Vijeća od ožujka 2014. godine, od početka funkcioniranja fonda, 40% sredstava uplaćivani su u spomenutu zajedničku blagajnu, dok je 60% podijeljeno na nacionalne podračune, u okviru zajedničkoga fonda za oporavak i preustroj banaka. Predviđeno je kako će razdoblje postupnog i progresivnog objedinjavanja sredstava na zajedničkom računu trajati 8 godina, a po isteku ovog roka, sva će sredstva biti uplaćena u zajedničku blagajnu, što je ujedno i obveza svih članica koje su uvele euro i onih koje su zadržavale vlastite valute, ali su se odlučile ući u bankovnu uniju.

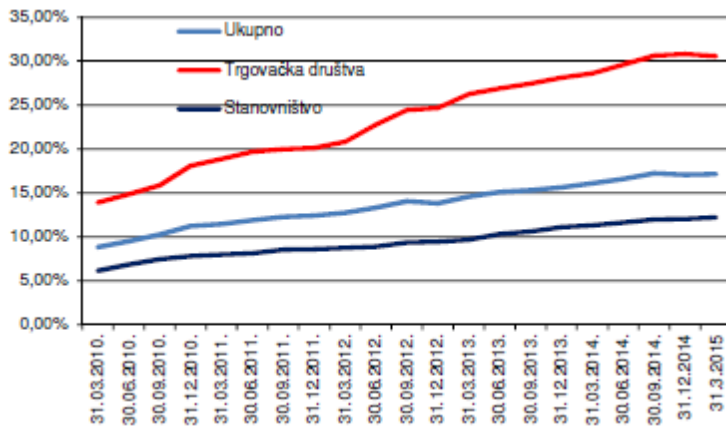

Slika 2: Stopa rasta kredita stanovništvu u EU i Hrvatskoj

Izvor: Hrvatska udruga banaka, HUB Pregled 2/2015

²⁵ engl. Single Resolution Mechanism

Na travanjskom zasjedanju prihvaćen je tekst direktive te je SRM i njegova uprava počela poslovati u siječnju 2015. godine, čime se tako zaokružio koncept bankovne unije. Ranije je dogovoren zajednički nadzor banaka pod okriljem ECB-a čija regulatorna funkcija u bankovnoj uniji počinje u studenom 2014. godine, a očekuje se i da će EP na travanjskom zasjedanju prihvatiti i ranije dogovorena nova načela sustava osiguranja depozita.

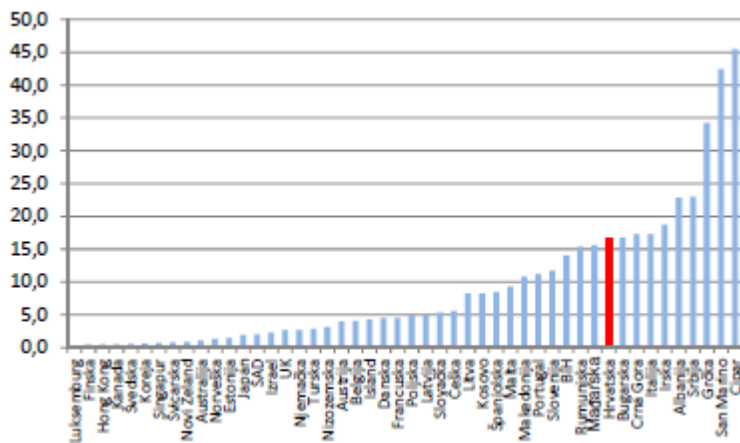
Slika 3: Omjer loših kredita: stanovništvo i trgovačka društva

Izvor: Hrvatska udruga banaka, HUB Pregled 2/2015

Prema podacima Hrvatske udruge banaka vidljivo je kako u travnju 2015. čak 10 europskih zemalja, u odnosu na isti mjesec prethodne godine, zabilježilo rast kredita poduzeća. Po godišnjoj stopi smanjenja kredita poduzeća, Hrvatska je bila peta u Europi, među zemljama koje su zabilježile pad kreditne aktivnosti, zajedno s Austrijom i Italijom. Zbog sanacije banaka, u Sloveniji i Irskoj, zabilježen je najveći pad kredita poduzeća. U odnosu na isti mjesec prethodne godine, u travnju 2015. Hrvatska je smještena ispod prosjeka rasta u Europskoj uniji, između Italije i Rumunjske, padom nominalnih kredita stanovništva za 1,2%. Nasuprot tome, najbrži rast kredita stanovništvu u Europskoj uniji zabilježen je u Belgiji i Slovačkoj, dok je najveći pad zabilježen u Mađarskoj i Irskoj.

Nadalje, do usporavanja rasta udjela loših kredita u ukupnim kreditima, došlo je u prvom kvartalu 2015. godine. Ukupan omjer loših kredita je dosegnuo razinu od 17,14%. Ovakva kretanja se mogu objasniti smanjenjem omjera loših kredita poduzeća i rastom kredita državi.

Prema pokazateljima sa Slike 4. Hrvatska se nalazi uz Rumunjsku, Mađarsku, i Bugarsku, što znači da se sličnost ekonomskih i strukturnih problema odražava i u omjeru loših kredita.

Slika 4: Omjer loših kredita: međunarodna usporedba

Izvor: Hrvatska udruga banaka, HUB Pregled 2/2015

5. OČEKIVANI BUDUĆI TRENDОВI

Zdrav i stabilan bankarski sustav, svakako je preduvjet dobrog funkcioniranja svakog financijskog sustava. Ta njegova spomenuta stabilnost i zdravlje ovisi o mnogobrojnim čimbenicima, pa se upravo zbog tih razloga odvija regulacija bankarskih sustava u svijetu, ali u Republici Hrvatskoj. Dakle, s ciljem primjene Basela III u EU Europska komisija je, u srpnju 2011., u zakonodavnu proceduru uputila prijedlog Uredbe o bonitetnim zahtjevima za kreditne institucije i investicijska društva i Direktive o pristupanju djelatnosti kreditnih institucija i superviziji kreditnih institucija i investicijskih društava, kojima zamjenjuje postojeću Direktivu o kapitalnim zahtjevima (dotadašnji Basel II).

Sam gospodarski rast nedovoljan je za preokret nepovoljnih trendova u bankarskom sektoru. Stoga se, iako možda slabijim intenzitetom, kreditni rizik nastavlja kumulirati, dok je potražnja privatnog sektora za kreditima i dalje potisnuta, a banke više okrenute lokalnom poslovnom modelu koji podrazumijeva veće oslanjanje na domaće izvore financiranja. Rezultat navedenog je smanjenje imovine banaka, što uz porast imovine drugih financijskih posrednika, dovodi do nastavka pada udjela imovine banaka u financijskom sektoru kao i samog broja banaka.

Nedovoljne poslovne prilike na tržištu koje karakterizira i dalje visoki valutni i kamatni rizik, nastavljaju se i razduživanjem banaka prema inozemstvu. Ipak, u međuvremenu, rješavanje pitanja loših kredita napreduje sporo te zahtijeva koordiniranu akciju svih nositelja ekonomske politike.

5.1. Izloženost rizicima

U Republici Hrvatskoj je potrebno prije svega, kao prvi korak u rješavanju pitanja upravljanja kreditnim i kamatnim rizikom klijenata, odrediti kredite kod kojih se isplati intervenirati. Budući da su potrošački krediti stanovništva najčešće manjeg iznosa, kraćeg dospijeca i češće s fiksnom kamatnom stopom, naglasak je potrebno staviti na stambene kredite, čije su mjesečne otplate znatno veće opterećenje za kućanstva (Tablica 3.).

Tablica 3: Krediti s obzirom na razinu izloženosti kamatnom riziku

Izvor: Procjena HNB-a na osnovi internetskih stranica poslovnih banaka

Mjera	Udio u imovini banaka	Prosječna preostala ročnost (godine)	izloženost kamatnom riziku NRS ²⁶	izloženost kamatnom riziku EURIBOR ²⁷
Stambeni	8,0 %	10,3	da	da
Potrošački	8,5%	3,8	ne	ne

Kako bi se simulirao učinak mogućeg rješenja za kreditni rizik klijenata, u obzir su uzeti stambeni krediti u eurima s preostalom ročnosti duljom od godinu dana, s obzirom na to da se anuiteti na stambene kredite čija je preostala ročnost kraća, sastoje uglavnom od glavnice. Na taj način, od 31,6 mlrd. kuna stambenih kredita vezanih uz euro za njih oko 25,0 mlrd. kuna ima smisla poduzeti mjere u cilju smanjivanja izloženosti kamatnom riziku.

5.2. Ublažavanje i smanjenje rizika

Opcije za rješavanje pitanja kamatnog rizika u Hrvatskoj prezentirane su u Tablici 4. Budući da smanjivanje kamatnog rizika klijenata uzrokuje porast kamatnog rizika kod banaka, banke bi na porast kamatnog rizika mogle reagirati ili njegovim zatvaranjem na međunarodnim tržištima ili zadržavanjem u knjizi banke.

Promatrajući trenutnu izloženosti banaka kamatnom riziku u knjizi banke, koja iznosi oko 3% jamstvenoga kapitala, ona bi porasla na oko 8%. Kada bi banke preuzele kamatni rizik u slučaju konverzije spomenutih 25,0 mlrd. kuna stambenih kredita u eurima, u kredite s fiksnom kamatnom stopom, rezultiralo bi povećanjem zahtjeva za kapitalom. Stoga bi se uz određeni trošak, banke mogle zaštititi kupnjom instrumenata zaštite od kamatnog rizika na financijskim tržištima. Trošak zaštite od kamatnog rizika u toj bi situaciji, aneksom ugovora kojim bi se fiksirale kamatne stope, preuzeli klijenti ili bi ga podijelili s bankom. Za konačno rješavanje ovog pitanja možda će biti potrebna i suradnja između banaka.

²⁶ Stopa koja se formira na domaćem tržištu, primarno pod utjecajem troška financiranja nekoliko najvećih banaka

²⁷ Referentna kamatna stopa koja se utvrđuje na europskom međubankarskom tržištu

Tablica 4: Mjere koje banke mogu poduzeti za snižavanje izloženosti klijenata kamatnom riziku u Hrvatskoj

Izvor: Procjena HNB-a na osnovi internetskih stranica poslovnih banaka

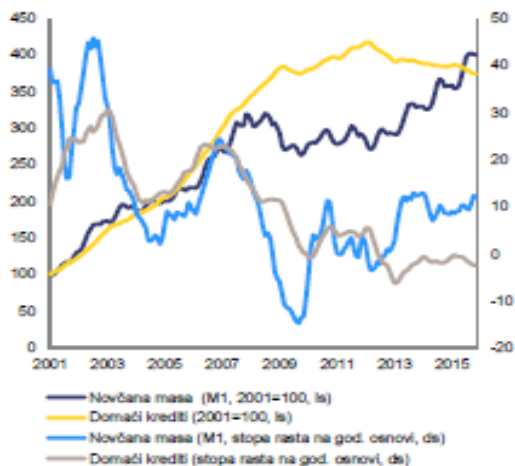
Mjera	Opis mjere	Prednost/nedostatak
1. Fiksiranje kamatnih stopa	a) klijenti plaćaju punu cijenu zaštite od kamatnog rizika b) banke i klijent dijele troškove	Trošak fiksiranja banka može u cijelosti ili djelomično prenijeti na klijente. Klijenti tada uz povećanje kamate dobivaju fiksnu stopu umjesto varijabilne. Fiksiranje se može provesti konverzijom u kredite s fiksnom kamatnom stopom ili korištenjem ugovora o kamatnoj zamjeni (engl. interest rate swap). Klijenti bi bili u lošijem položaju u slučaju pada kamatnih stopa
2. Ponuda instrumenta zaštite od kamatnog rizika za klijente uvođenjem raspona oscilacije kamatnih stopa	Klijenti imaju stalno raspoloživu mogućnost zaštite od kamatnog rizika ili putem ugovora o zamjeni novčanih tokova od kamata ili putem definiranog raspona dozvoljenoga kretanja kamatnih stopa.	Moguća niža cijena u odnosu na fiksiranje kamatnih stopa. U zamjenu za nižu cijenu klijenti snose dio rizika, ali i imaju korist u slučaju pada kamate. Klijenti mogu birati žele li i kada zaštititi se od rizika, a zadržana je i određena fleksibilnost
3. Uvođenje fleksibilnosti u upravljanju maržom	Bankama se dozvoljava da snižavaju i povišuju maržu, ali samo do inicijalne marže.	Ovakva promjena regulative ne bi suštinski smanjila izloženost kamatnom riziku, ali bi smanjila kolebljivost kamate. Banke mogu sniziti maržu i olakšati poziciju klijenta bez straha da će ostvariti gubitak u budućnosti / Položaj klijenata u različitim bankama mogao bi ovisiti o trenutačnim "mogućnostima" odnosno troškovnoj konkurentnosti pojedine banke.

5.3. Buduće projekcije i očekivanja

Republika Hrvatska je u 2015. napokon izašla iz šestogodišnje recesije. U godinama prije krize zabilježen je trajan rast koji se temeljio na neodrživim pokretačima. Akumulaciju znatnih domaćih i vanjskih obveza, uglavnom u stranoj valuti, uzrokovala je potrošnja potaknuta kreditima te procvat ulaganja.

Iako su rizici i dalje prisutni, u sljedećih nekoliko godina očekuje se oporavak. Velika količina loših kredita i dalje predstavlja izazov za financijski sektor, a dug privatnog sektora se i dalje ne smanjuje. Tako je do sada je Hrvatska zabilježila prilično ograničeno razduživanje, pa je razina privatnog duga i dalje visoka, što se prvenstveno odnosi na korporativni sektor, u kojem je dug u 2014. iznosio približno 80 % BDP-a, dok je dug kućanstava iznosio približno 40 % BDP-a.

Spomenuti visoki dug korporativnog sektora koncentriran je u sektorima niske profitabilnosti te se odražava u pogoršanju portfelja banaka. Od ukupnih nepodmirenih kredita poduzeća u 2014. i 2015. gotovo 31 % činili su loši krediti. Osim toga, zbog utjecaja propisa donesenih u rujnu 2015. kojima se omogućuje konverzija kredita kućanstava iz CHF u EUR, sposobnost bankarskog sektora da pridonese oporavku mogla bi biti ograničena upravo zato što to podrazumijeva gubitke za banke. Naposljetku, domaći zajmoprimeci i dalje su izloženi valutnom riziku, što pak podrazumijeva visoku izloženost financijskog sektora valutno induciranom kreditnom riziku. Međutim, taj rizik ublažava visok stupanj euroizacije u gospodarstvu, u pogledu imovine i obveza, zajedno s čvrsto upravljanim fluktuirajućim tečajem domaće valute prema euru.

Slika 5: Evolucija novčane mase i kredita (razine i stope rasta)

Izvor: Europska komisija, Izvješće za Hrvatsku 2016. s detaljnim preispitivanjem o sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža - http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_croatia_hr.pdf

Unatoč visokom udjelu loših kredita i mjerama politika kojima se smanjila njegova profitabilnost, financijski sektor pokazao se otpornim. Do 2009. rast domaćih kredita s početkom se krize počeo usporavati. Krajem 2012., počela je kontrakcija kredita uglavnom temeljena na čimbenicima potražnje. Iako je profitabilnost oslabljena akumulacijom loše imovine, financijski se sektor odupro krizi. Udio loših kredita u rujnu 2015. iznosio je 17 %.

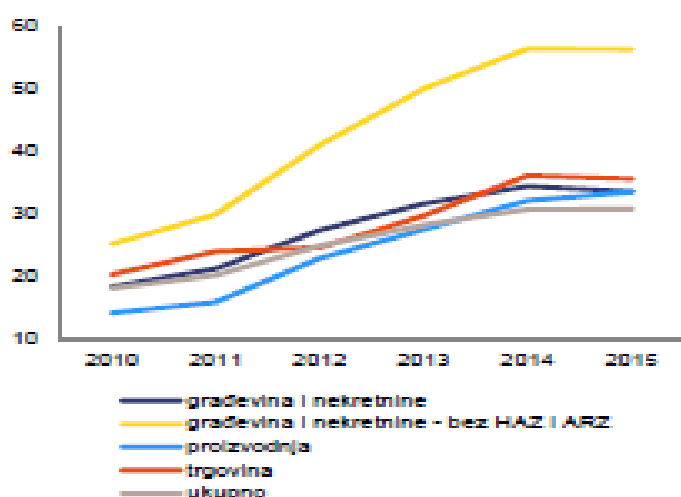
U korporativnom sektoru, koji je osobito pogođen krizom, omjer loših kredita dosegnuo je 30 %, dok je u sektoru kućanstava iznosio približno 12 %. Iako su visoke razine kapitala i revizije kvalitete imovine bankarskog sektora učvrstile povjerenje u stabilnost financijskog sektora, profitabilnost banaka znatno će se smanjiti zbog administrativnih mjera

kojima se uređuje konverzija kredita kućanstava denominiranih u švicarskim francima u eure. S druge strane, bankarski sektor i dalje ostvaruje korist od visoke razine likvidnosti tako da bi krediti mogli uskoro početi bilježiti rast i financirati započeti oporavak.

Slabljenju profitabilnosti financijskog sektora, koji je ipak ostao dobro kapitaliziran, pridonijeli su recesija, loši krediti i konverzija zajmova iz švicarskog franka u euro. Stabilnost valute i otpornost financijskog sustava temeljili su se tijekom recesije na stvaranju zaštitnih slojeva u obliku međunarodnih pričuva te kapitala i devizne likvidnosti banaka.

Visoka razina loših kredita i dalje izaziva zabrinutost, bez obzira na činjenicu kako je nedavnom revizijom kvalitete imovine u bilanci većih banaka potvrđena otpornost financijskog sektora. Na profitabilnost financijskog sektora negativno su utjecali propisi o konverziji kredita kućanstava iz CHF doneseni u rujnu 2015, međutim, bankarski je sektor bio dovoljno likvidan kako bi se financirao početni oporavak, i to zahvaljujući središnjoj banci, koja je osiguravala likvidnost.

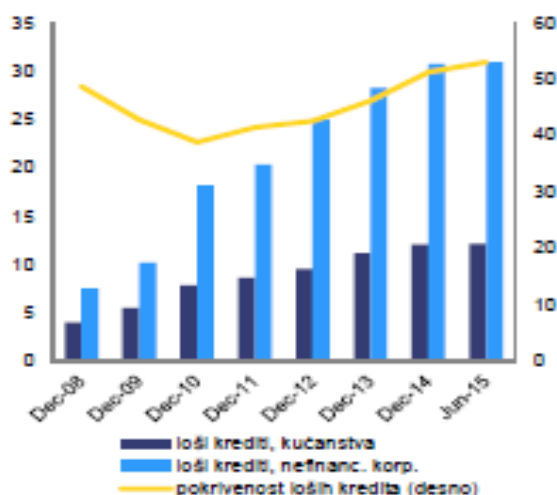
Početkom 2015. revizijom kvalitete imovine i provjerom portfelja potvrđena je otpornost bankarskog sektora te se pristupilo rješavanju slabosti u nekim manjim bankama. Godinu ranije, četiri najveće hrvatske banke sudjelovale su u sveobuhvatnoj ocjeni koju provodi ESB. Pregled srednjih i manjih hrvatskih banaka provela je Hrvatska narodna banka u okviru tzv. provjere portfelja. Ne računajući jednu državnu banku, najveće su institucije ocijenjene kao dobro kapitalizirane, dok su određene slabosti u upravljanju i upravljanju rizikom utvrđene u malom broju srednjih i manjih institucija. U međuvremenu se pristupilo njihovom rješavanju, a državna je banka uspješno rekapitalizirana.

Slika 6: Loši krediti prema sektoru (% ukupnih korporativnih kredita u svakom sektoru)

Izvor: Europska komisija, Izvješće za Hrvatsku 2016. s detaljnim preispitivanjem o sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža - http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_croatia_hr.pdf

Nadalje, bankarski je sektor i dalje opterećen lošim kreditima, unatoč dobroj kapitalizaciji. U ukupnoj kreditnoj masi, udio loših kredita nedavno je stabiliziran na oko 17 %. U korporativnom sektoru udio je u rujnu 2015. iznosio 31 %, dok je najveći udio zabilježen u sektorima koji su najviše pogođeni krizom.²⁸ 12 %, iznosio je udio za kućanstava uz vidljive razlike među kreditima u EUR, CHF i HRK. Za stambene je kredite, na koje otpada najveći dio loših kredita kućanstava, omjer loših kredita u lipnju 2015. iznosio 6 % za kredite u EUR, 14 % za kredite u CHF i 11 % za kredite u HRK.

Slika 7: Loši krediti i pokrivenost (%)

Izvor: Europska komisija, Izvješće za Hrvatsku 2016. s detaljnim preispitivanjem o sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža - http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_croatia_hr.pdf

Umanjivanju kreditnog rizika, koji proizlazi iz portfelja loših kredita, pridonosi primjerena pokrivenost rezervacijama za loše kredite. Stopa pokrivenosti dosegla je 54 % u rujnu 2015., što je porast u odnosu na 39 % u 2010. Do tog je rastućeg trenda djelomično došlo zahvaljujući automatskom mehanizmu u vezi sa starenjem kredita koji je HNB uspostavio 2013.

Sporo rješavanje loših kredita opterećuje kapital banaka i resurse koji su potrebni za investicijske projekte. Trenutačni porezni propisi u području otpisa loših kredita omogućuju porezne olakšice, ali ostavljaju prostor za tumačenje koje uključuje pravne rizike za banke. Ograničen interes za hrvatske loše kredite, dosad su pokazali specijalizirani ulagatelji u loše

²⁸ Građevinarstvo, nekretnine, veleprodaja i maloprodaja

kredite, vjerojatno zbog male veličine portfelja pojedinačnih banaka. Međutim u prodaji loših kredita, veća aktivnost zabilježena je tijekom 2015., posebno u maloprodajnom segmentu (za oko 1 % ukupnih loših kredita).

Makar i uz odgodu, provedbom izmijenjenih propisa u području korporativne insolventnosti trebalo bi se pridonijeti bržem rješavanju korporativnih loših kredita. Nova pravila, prema kojima trgovački sudovi imaju veću kontrolu nad predstečajnim postupcima, zahtijevaju od strane da državne financijske agencije, pokretanje likvidacije tisuća društava s blokiranim računima, od kojih većina nema nikakvu imovinu.

Na trgovačkim je sudovima je do kraja 2015. pokrenuto 16 876 takvih postupaka, koji uključuju gotovo 2,5 milijarde EUR neplaćenih dugovanja. Nadalje, postupci likvidacije i predstečajni postupci u 2015., i dalje su bili dugotrajni, uz prosječno trajanje od 327 odnosno 216 dana od pokretanja do okončanja. Evaluacija učinka novog okvira zahtijeva pažljivo praćenje (npr. stopa naplate potraživanja, dužina postupka i iznos restrukturiranog duga).

6. ZAKLJUČAK

Izuzevši ostvarenje dobiti, banke svoje poslovanje trebaju temeljiti i na sigurnosti. Pozajmljivanje novca uvijek je sa sobom nosilo određene opasnosti da novčana sredstva neće biti podmirena. Najvažnija vrsta rizika kojem su banke u današnje vrijeme u svom poslovanju izložene je kreditni rizik, koji je star koliko i samo bankarstvo. Mjere kojima se upravljalo kreditnim rizikom nekada bile su daleko jednostavnije u odnosu na danas, upravo iz razloga naglog razvoja financijsko tržišta te kreiranjem novih instrumenta i bankarski proizvodi. Njihov je cilj prvenstveno na adekvatan način kontrolirati izloženost kreditnom riziku, praćenje eventualnih opasnosti nepodmirenja obveza, ali i poduzimanje preventivnih mjera kako bi se spomenute nepovoljne situacije spriječile.

Važnost problematike ovog rada odnosno rizičnog kreditnog portfelja bankarskog sustava je u tome da bi se, na temelju transakcija ili cjelokupnog portfelja, mogle odrediti adekvatne regulatorne mjere u cilju njegova nestanka ili barem smanjenja. Spomenutim bi se mjerama bankama omogućilo precizno određivanje cijene transakcije, odnosno korekcija kamatne stope koja se klijentu zaračunava u skladu s njegovim rizikom eventualnog nepodmirenja njegovih obveza prema bankama.

Govoreći o kreditnim rizicima hrvatskog bankarskog portfelja, na kraju se može zaključiti kako banke trebaju poduzeti sve preventivne mjere za sprečavanje njihovog nastanka, odnosno smanjenje njihove pojave, ali i štete koju kreditni rizici mogu izazvati. Za razliku od drugih vrsta rizika, onaj bankarski najčešće ima nezavidne posljedice, upravo iz razloga što pogađa veću grupu ljudi, cjelokupan financijski sustav, pa čak i gospodarstvo. Stoga smatram kako se uspješnost poslovanja svake banke treba temeljiti upravo na uspješnom upravljanju rizicima kojima je svakodnevno izložena te stalno razvijati i usavršavati svoj sustav upravljanja kreditnim rizikom.

Isto tako, kao i sve ostale organizacije, banke bi morale kontinuirano pratiti načine pomoću kojih bi svoje poslovanje mogle što bolje zaštititi, prvenstveno stručnim kadrom koji ima zavidna znanja, sposobnosti i vještine, a pomoću kojeg bi mogle identificirati rizike,

LITERATURA

1. Basel Committee in Banking Supervision, 2004., raspoloživo na: <http://www.bis.org/publ/bcbs107.pdf>, (20.05.2016.)
2. Božić, J., Ognjenović, Đ., Šonje, V., (2005). Projekt za Hrvatsku udruhu banaka: Regulacijsko opterećenje banaka u sedam zemalja srednje Europe - završni izvještaj, Zagreb - <http://www.arhivanalitika.hr/dat/IRO%20Metodologija.pdf> (27.05.2016.)
3. Brajović, Bratanović, S., van Greuning, H., (2006). Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, Zagreb: MATE
4. Čuvalo, A., (2010). Značaj rizika države u strukturi troška financiranja gospodarstva Republike Hrvatske, diplomski rad, Split.
5. Ercegovac, R., Kundid, A., (2011). Sadržaj i posljedice novog uređenja kredita u bankarstvu. Računovodstvo, revizija i financije, Vol. 8, No.11
6. Europska komisija, Izvješće za Hrvatsku 2016. s detaljnim preispitivanjem o sprječavanju i ispravljanju makroekonomskih neravnoteža - http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/csr2016/cr2016_croatia_hr.pdf (27.05.2016.)
7. Gertler M., (1988). Financial structure and Aggregate Economic Activity: An Overview, Journal of Money, Credit and Banking
8. Gregurek, M., Vidaković, N., (2013). Bankarsko poslovanje, Zagreb: Effectus
9. Greuning H., Bratanović S., (2006). Analiza i upravljanje bankovnim rizicima, Zagreb: MATE
10. Hrvatska narodna banka, Financijska stabilnost, Vol. 7, No. 12., Zagreb, 2014.
11. Hrvatska Narodna banka, Financijska stabilnost, Vol.8, No. 15. <http://old.hnb.hr/publikac/financijska%20stabilnost/h-fs-15-2015.pdf> (02.06.2016.)
12. Jakovčević, D., (2000). Upravljanje kreditnim rizikom u suvremenom bankarstvu, Zagreb: TEB
13. Leko, V., (2004). Određivanje cijene kredita i kreditni rizik. Financijski i računovodstveni aspekti korporativnog upravljanja u profitnim i neprofitnim subjektima, Zagreb: Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika
14. Popsek Biškupec, P., (2015). Utjecaj makroprudencijalnih instrumenata na kreditnu aktivnost banaka u zemljama srednje i istočne Europe, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Vol.13, No. 2. - <file:///C:/Users/Ban/Downloads/ZEFZG5.pdf> (04.06.2016.)

15. Tomić, D., (2001). Oblikovanje modela ocjene kreditne sposobnosti temeljem analize financijskih izvješća, Split: Sveučilište u Splitu
16. Zakon o kreditnim institucijama, Narodne novine, br. 117/08., 74/09.,153/09., 108/12. i 54/13.

PRILOZI

- **POPIS TABLICA**

Tablica 1: Klasifikacija plasmana i preuzetih izvanbilančnih obveza banaka po rizičnim skupinama.....	17
Tablica 2: Dani krediti banaka.....	19
Tablica 3: Krediti s obzirom na razinu izloženosti kamatnom riziku.....	28
Tablica 4: Mjere koje banke mogu poduzeti za snižavanje izloženosti klijenata kamatnom riziku.....	29

- **POPIS SLIKA**

Slika 2: Stopa rasta kredita stanovništvu u EU i Hrvatskoj.....	24
Slika 3: Omjer loših kredita: stanovništvo i trgovačka društva.....	25
Slika 4: Omjer loših kredita: međunarodna usporedba.....	26
Slika 5: Evolucija novčane mase i kredita (razine i stope rasta).....	30
Slika 6: Loši krediti prema sektoru (% ukupnih korporativnih kredita u svakom sektoru).....	31
Slika 7: Loši krediti i pokrivenost (%)......	32